

Krsti vuka, ali ne krsti, on neče neg v lozo (prim.: vuka krsti, ali ne krsti, vseeno bo ovce klal, in: vuk promeni dlako, a čudi nikdar).

Kakor visoko izraste po letu smrad, tako visoko bo zapal po zimi sneg.

Neče pleva na gnoj (hudobnež ima srečo, ali: kopriva ne pozebe).

Pasjo capo deni na mizo, ona neče, neg pod mizo. Stare konje je težko plesati učiti.

Sv. Jurij dónese vina, sv. Marko kruha (ako je na Jurijevo lepo, bo dosti vina, ako je na Markovo lepo, bo obrodila strn).

V kóprivo neče pukniti (prim.: neče strela v koprive).

Ti si zasipal, ja bom izmlel.

† Kordula Peregrina.

To ime, ki je med katoličani eno najbolj zvočnih, so dne 6. februarja 1916 zapisali v knjigo tistih, ki jih ni več.

Kordula Wöhler se je rodila 17. junija 1845 kot hči protestantskega teologa dr. Wilhelma Wöhlerja v Malchinu na Meklenburškem. V mladosti je bila tiha, zamišljena, talentirana in fantastična ter se je že zgodaj jela zanimati za naravo in religijo. Že zgodaj je zahrepenela po notranjem verskem življenju in po večjem verskem udejstvanju, nego ji ga je nudil protestantizem.

V otroških letih so jo opozorile na katolicizem ljubke pripovedi Krištofa Šmida, o katerem je vedela, da je bil katoliški duhovnik. Dolgo sta vplivali na njeno mladostno mišljenje tudi deli grofice Hahn-Hahn »Maria Regina« in »Doralice«; to dvoje del ji je pokazalo katoliško Cerkev in njen nauk v popolnoma drugi luči, nego njeni protestantski učitelji in protestantske knjige. 4. aprila 1861 je prišla Kordula v Ludwigslustu, kjer so bivali njeni predniki, prvič v katoliško cerkev in je prvič slišala katoliško pridigo. Istega leta je dobila od gospe nekega protestantskega duhovnika tudi knjigo Albana Stolza »Oče naš«. Bila je popolnoma očarana od vsebine in privlačne oblike, brala jo je vedno nanovo ter si skušala nabaviti še druga dela Albana Stolza.

Vedno bolj in bolj je dvomila o resničnosti svojih verskih naziranj. Ko je potovala s svojimi starši v katoliške dežele, Bavarsko in Tirolsko, se je zelo veselila lepih in veličastnih cerkvâ, ki jih je videla, in gorečega verskega življenja, ki ga je opazovala med ljudstvom. Ko je na povratku prišla v Stuttgart, ji je bilo čudovito pri srcu: »Nobenega večernega in jutranjega zvonjenja kakor v katoliških pokrajinah; kako zelo pogrešam zvonov, ki sem jih v zadnjem času toliko slišala! Odkriti moram priznati, da se mi protestantski kraji zde pusti in prazni; nikjer križa, nikjer pobožnega znamenja ob potu, le tu in tam cerkven stolpič; in vsega tega je v katoliških pokrajinah v obilici!«

Ker je hotela biti sama s seboj na jasnem, je Kordula pisala Albanu Stolzu pismo, v katerem mu je odkrila vse svoje duševne zmede; in tedaj se je razvila med tema tako različnima, pa vendar v nekaterih stvarih tako bližnjima dušama korespondenca, ki je kasneje, ko so zvedeli starši zanjo, izzvala težke boje. Na vse načine so jo poskušali pregovoriti; strahovali

so jo in ji grozili, samo da bi ji omajali prepričanje. Toda junaška deklica je bila v srcu že zdavnaj katoliška in je bila oborožena proti vsem napadom. Boji so trajali leta in leta, toda zmagala je Kordula. Dne 10. julija 1870 je pristopila tudi po zunanje katoliški Cerkvi — bil je to njen najsrečnejši dan v življenju.

Kordulin dnevnik, v katerega je vse to vestno zapisovala, in pisma, ki jih je prejela od Albana Stolza ter skrbno hranila, je freiburški profesor dr. Julius Mayer zložil v harmonično knjigo (»Alban Stolz und Kordula Wöhler«, Freiburg, Herder).

Tu vidimo, kako je Alban Stolz, ta resni in često tako trpkí mož, vodil dekleta, ki je bilo mehkega srca, pa krepke volje. Njegov »Deus providebit« — Bog bo poskrbel, Bog bo vse prav naredil — uči samotno bori-teljico, naj zaupa v božjo modrost, vsemoč in ljubezen. »Gotovost njegove ljube, močne molitve« jo tolaži in osrčuje, njegova globoka pobožnost jo uči, da vedno in povsod, tudi v najtrpkjšem samozatajevanju vdano, otroško in ponižno kliče: »Ecce ancilla Domini.«

Medvedova pesem »Ave Marija«.

O Medvedovi pesmi »Ave Marija« je napisal pesnik Ks. Meško v »Koledarju Družbe sv. Mohorja« za leto 1911., str. 89 (v Medvedovem nekrologu), da je morda njegova »Zdrava Marija« dala povod za to Medvedovo pesnitev. Pravi namreč sledeče: »Nekoč, menda v začetku l. 1898., sem izročil »Družbi sv. Mohorja« nekaj pesmi; med temi tudi eno: »Ave Marija«, ki je izšla v »Koledarju« menda l. 1899. s spremenenim naslovom: »Zdrava Marija«. Tedanji tajnik č. g. Rozman je poslal moje pesmi skupno z drugimi Družbi vposlanimi v presojo gosp. Medvedu. Kmalu nato sem bral v »Dom in Svetu« Medvedovo: »Ave Marija«. Malo sem se čudil. Ne nameravam s tem trditi, da je Medved posnemal. Pri njegovi priznani samoniklosti in bogastvu misli mu tega ni bilo treba. A zdi se mi, da si smem šteti v zaslugi, če mu je dala impulz za njegovo lepo pesem moja, pesniško gotovo mnogo manj vredna.« — Meško pa se je v tem oziru zmotil. Medvedova »Ave Marija« je izšla v »Dom in Svetu« že l. 1893. (str. 270). Zmota pa je nastala morda tako, da je Meško bral v »Dom in Svetu« l. 1897. (str. 406) »Zdravo Marijo« nekega Vitigoja, ki je Meškovi brezdvoma le slučajno res nekoliko podobna, in je mislil, da je Vitigoj — Medved. Bržkone je Meško poslal svoj rokopis Družbi že l. 1897., ker je pesem natisnjena v Koledarju za l. 1899., torej l. 1898. Imena Vitigoj pa ni med psevdonimi Medvedovimi (A. K—i, Bistran, Filodem, Dolenjec, Zdeslav, L. V., Novljan, A. M., A. St., Stebor); tudi je pesem v dikciji vse preohlapna, premalo klena za Medveda. (Vitigoj je bil, menim, † ljublj. bogoslovec Jak. Voljč. Ur.)

S tem bodi pomota popravljena!

Ivan Grafenauer.

Razstava vojnih slik c. in kr. glavnega poročevalnega stana.

Odkar se vzroki in cilji sedanje vojske jasné, so mnogi, ki so se bavili z bodočnostjo in napovedovali več stvari o prihodnjem razvoju umetnosti, bolj molčeči; čim jasnejši so namreč vzroki in cilji vojske, tem manj jasno je, kako bi ti mogli vplivati na umetnikovo

mišljenje. Pa tudi če bi se po vojski stremljenje in morda kvaliteta umetniškega dela res izpremenila, bi teh dveh stvari ne smeli devati v vzročno zvezo. Še nikdar ni zunanji dogodek, naj je bil še tako veličasten ali pretresljiv, povzročil »nove umetnosti«, ki jo rodi samo nova ideja, duh, in kadar se je zgodilo, da sta se srečala državni vojni čin in novo umetniško hotenje v istem času, je bilo to srečanje le slučajno ali pa sta bila — kakor večinoma — obadva pojava le posledica prvotnejše ideje.

Če bi pa vendarle pretresljivi dogodki vojske, sem si dejal, mogli vplivati na smer umetnikovega mišljenja, tedaj bi se ta vpliv moral najprej pokazati pri tistih umetnikih, ki vojsko — namreč nje zunanji tek — najneposredneje doživljajo. S tem dvomom sem obiskal razstavo vojnih slik c. in kr. glavnega poročevalnega stana, ki so jo »vojni slikarji«, dodeljeni z mnogimi časnikarji in pisatelji omenjeni instituciji, priredili v dunajskem Künstlerhausu.

Poveljnik poročevalnega stana, generalni major pl. Hoen, pravi v uvodu kataloga: »Očividno je prva naloga (teh umetnikov), širni javnosti posredovati vtise, ki so jih prejeli na licu mesta, da more splošnost razumeti bistvo današnjega vojskovanja, žitje in bitje brambovcev domovine na bojišču, prizorišča njihovih bojov. Slika deluje na domišljijo bolje nego najnazornejše in najobširnejše popisovanje; slika je najboljše sredstvo, da se zanimanje vzbudi in ohrani. Zanimanje za vojsko pa, ki globoko vpliva do zadnje kože, ki močno izpreminja vsako panogo gospodarskega in družabnega življenja, ne sme zastati in se ohladiti. Napolniti mora tudi duha tistih, ki ne stojijo pred sovražnikom, a vendar nosijo eno, vsem skupno misel, nezlomljivo voljo do zmage. Sedanja borba se ne odločuje samo na bojišču. — Druga važna naloga umetnosti v vojski obstoji v tem, da seznanji in sprizjazi celo monarhijo s prikaznimi vojskovodij in najodličnejših junakov.«

Poveljnik poročevalnega stana si ne obljubuje torej bogvečesa od svojih slikarjev; ne misli, da bo bližina bojnega polja in pogled na razvoj silnih vojnih moči zatrla v njih vse, kar je moderni čas rodil mehkužnega, eksotičnega, malenkostnega, si ne obljubuje nobenega prerojenja umetnosti, kakor drugi, marveč jim kratko in jasno, vojaško, razloži, čemu jih ima pri sebi, kaj zahteva od njih. Generalni major Hoen hoče, da tudi njegova četa podpira delo celotne armade, da se z njo bojuje, in bi gotovo smatral samega sebe za eno izmed mehkužnih potvor modernega časa, če bi si dovolil, da bi na njegovo zgolj vojaško mišljenje, katero je posvečeno izključno zmagi avstrijskega orožja, vplivali kakšni »višji« umetniški oziri, kateri po veliki večini niso ravno pripravni za povzdigo bojnega navdušenja. Zato je načelniku generalnega štaba — saj je vojak in kaj drugega naj vojak dela nego vojsko? — le v čast, če svojim slikarjem pravi: Kakor imam poročevalce za to, da s spretno besedo ohranjajo zaupanje in pogum ljudstva, tako ste vi zato tukaj, da s fotografi in kinematografičnimi operatèrji slikate življenje na fronti, da s slikami budite zanimanje tistih, ki so doma, in ga ohranjate. Vaša naloga je očividno to; kaj bi drugega? Drugega od Vas sedaj ne potrebujem. — Tak program je sestavil pl. Hoen svojim slikarjem.

In tako so vojni slikarji v težavnem položaju; ni jim dan samo predmet — kajti če so v vojski, morajo pač slikati vojsko — marveč jim je tudi tendenca predpisana. Kljub temu sem še vedno upal, da bo vsaj blede senca tistega napovedovanega velikega prerojenja po vojski švignila preko razstavljenih slik. Pa je ni bilo. To, kar je razstavljeno, je še bolj brezpomembno za človeka, za njegovo orientacijo v svetu in sebi — ali ni to namen umetnosti? — nego mnogoštevilne razstave ob času miru, kjer je bilo videti vsaj nekaj čutno, barvno prijetnih slik ali nekaj tehničnih poskusov ali nekaj slikarsko-psihološkega dela. Naj je tisto mirovno delo še tako malenkostno, nezdravo, blazirano, ali kakorkoli ga že zmerjamo, je vsaj znamenje budnega duha, ki čuti neravnovesje v sebi in išče nove opore, dasi je ne more najti, a mu je že čut negotovosti porok, da se slednjič le ustali in najde miru. Tu na razstavi pa vise slike, ki ne le nimajo za normalnega človeka, človeka mirnega časa, nič pomena, ampak služijo tudi vojnim svrham slabo, ker nas o »žitju in bitju« brambovcev boljše, nazorneje in jasneje pouči srednje dobra fotografija ali kinematografični film. Niso pacifistične, kar so v svojih zadnjih motivih le velika umetniška dela, in niso bojovite.

Razstavljeni vojni slikarji slikajo razen portretov raznih generalov večinoma stvari, ki jih vidi človek, če stoji precej daleč za fronto. Tren, tren in tren, bolnike, begunce, zapuščena mesta, prazne postojanke, ujetnike, topove, razrušene mostove, štab, z eno besedo, tiste stvari, ki jih vidimo vsak dan fotografirane v ilustriranih časopisih. Če nisem med 473 številkami katere prezrl, je v razstavi ena sama slika boja, »Boj patrolj v Karpatih« od A. H. Karlinskega.

Vsebine je v teh slikah, kakor rečeno, malo; ni opaziti niti splošnočloveških teženj, niti vojaškega navdušenja, marveč prevladuje interes za tipe, nenavadne prizore, v mirnem času nemogoče akte, tako da cela razstava budi vtis risarske beležnice, v kateri je zbrano mnogo motivov, ujetih na raznih sprehodih ter ohranjenih radi njih stvarne zanimivosti, ne zaradi njih duševne vrednosti.

Seveda tudi način predstavljanja ni nov, kajti formalni problemi gotovo ne nastajajo in se ne rešujejo v hrupu poročevalnega stana in na bojišču. Velika večina razstavljenih slik je izvršena v zmislu splošne slikarske manire, ki je zavladovala po dobi bojovitega impresionizma, poudarjajoč vrednost barve in posebno goječ pokrajino. Tako nam razstava tudi v tem oziru ni prinesla nič novega.

Bilo bi gotovo pretirano, ko bi hoteli umetniško brezpomembnost, ki je najočividnejša lastnost te razstave, smatrati za naravni sad vojske, ko bi trdili, da vojni slikar nujno mora ustvarjati ničvredne stvari; saj marsikatera slika, ki je nastala v poročevalnem stanju, ni smela v razstavo, ker se je zdelo, da ne odgovarja nje programu, da ne budi navdušenja za vojsko, temuč grozo pred njo, in te slike so najbrže boljše. Toda tiste slike, ki so izvršene po zgoraj omenjenih navodilih poveljnika poročevalnega stana, so gotovo vse v razstavi in so nam dokaz, da je vojno navdušenje slab učitelj umetnosti. V književnosti ni drugače. Treba je samo prelistati poljubno številko nemškega tednika ali mesečnika, da se prepričamo, kako so ravno resnični

umetniki obmolknili pred pošastjo vojske in kako grda je umetnost tistih, ki so se dali zanesti od vihre sovraštva ter pišejo še vedno ali celo še le sedaj. To je čas mnogoterega spoznanja, najbolj jasno pa je dvoje: že stara, pa še vedno koristna resnica, da je umetnost na krivih potih, če gre v službo političnih ali nacionalističnih ali kakršnihkoli časovnih razmer, ker je nje najvišja naloga in slava, ustvarjati nadčasovne in splošnočloveške vrednote; in drugo, ta čas nam raz-

odeva strašno moč oblasti, ki je med vojsko pač v stanu prisiliti nekatere, da molče, čeprav bi imeli mnogo dobrega povedati, in usodno slabost iste oblasti, ki v miru ni v stanu zaježiti rek znanstvenega in umetnostnega šunda, ki so za človeštvo enaka nesreča kot svetovna vojska.

Izmed jugoslovanskih umetnikov je v razstavi razstavil Oton Iveković.

Izidor Cankar.

